

**ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ БОШҚАРУВИ СОҲАСИДА АМАЛГА
ОШИРИЛАЁТГАН ИСЛОҲОТЛАРНИНГ МОҲИЯТИ ВА МАЗМУНИ.**

Хайдарова Анора Умаровна

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон

Миллий университети 2 босқич магистр талабаси

Ўзбекистон мустақилликка эришгач, маҳаллаларни ривожлантириш борасида тарихий давр бошланиб, маҳалланинг нуфузини ва потенциалини кўтариш иқтисодий-ижтимоий, сиёсий вазифа ҳамда мамлакатимизда фуқаролик жамиятини ривожлантиришнинг таъсирчан механизми сифатида қаралиб, унинг ривожланиши учун зарур шарт-шароитлар яратиш борасида кенг кўламли чора-тадбирлар босқичма-босқич амалга оширилмоқда. Сўнгги йилларда маҳалла институтини халқимизнинг чинакам маслакдоши ва кўмакдошига айлантириш борасида қатор амалий чоралар кўрилди.

Хусусан, соҳага оид 43 та қонун ҳужжати, шу жумладан 4 та қонун, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 5 та фармон ва қарори, Ҳукуматнинг 33 та қарори қабул қилинди, 50 дан ортиқ норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар такомиллаштирилди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 18 февралдаги ПФ-5938-сонли “Жамиятда ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш, маҳалла институтини янада кўллаб қувватлаш ҳамда оила ва хотин-қизлар билан ишлаш тизимини янги даражага олиб чиқиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони маҳалла институтининг ривожланишида муҳим қадам бўлди. Бугунги кунда мамлакатимизда фаолият олиб бораётган 9 мингдан ортиқ ўзини ўзи бошқариш органлари (8 846 та маҳалла, 161 та овул, 95 та қишлоқ, 43 та шаҳарча фуқаролар йиғинлари) кенг диапазондаги фаолиятни олиб бормоқда: - маҳаллий парламентаризм ва халқ хокимияти манбаи; - фуқароларнинг давлат бошқарувида иштироки; - давлат органлари фаолияти устидан жамоатчилик назоратини ўрнатиш; - жамиятда ижтимоий-маънавий муҳитни шакллантиришга кўмаклашиш; - тинчлик, бағрикенглик, меҳр-оқибат, хашар, ўзаро ёрдам, мурувват, ҳамжиҳатлик каби миллий қадриятларни сақлаб қолиш ва кейинги авлодларга етказиш; - оилалардаги маънавий муҳитни мустаҳкамлаш; - ёш авлоднинг жисмоний-маънавий тарбияси; - аёлларнинг ижтимоий фаоллигини кўллаб-қувватлаш, ҳуқуқларини ҳимоя қилиш; - аҳолининг яшаш шароити ва ҳаёт сифатини яхшилаш; - кам ҳимояланган ижтимоий қатламларга ёрдам кўрсатиш; - ҳудудий тарихий, маданий, географик ўзига хосликни акс эттириш; - маҳалланинг ободлиги ва хавфсизлигини таъминлаш; - маҳаллий ижтимоий-иқтисодий муаммоларни ҳал этиш; - кичик бизнес ва оилавий тадбиркорликни ривожлантириш; - фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш; - маҳаллалардаги ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш.

Соҳани спектрал ривожлантириш бўйича бир қатор муҳим тамойиллар ва дастурлар амалга оширилмоқда: - “маҳалла – сектор – Халқ қабулхонаси – маҳалла” тамойили; - “маҳалла раиси - бош ислоҳотчи” тамойили; - “маҳаллабай” иш тизими; - “Темир дафтар”, “Аёллар дафтари”, “Ёшлар дафтари”га киритилган ижтимоий ҳимояга муҳтож оилаларга, хотинқизларга, ёшларга ёрдам; - “Обод маҳалла”, “Обод қишлоқ” - маҳаллалар ва қишлоқлар инфратузилмасини янада яхшилаш ва аҳоли турмуш даражасини ошириш бўйича дастурлар; - хотинқизларни ва оилани қўллаб-қувватлаш давлат мақсадли жамғармаси ҳисобидан оғир турмушда яшаётган, ижтимоий ҳимояга муҳтож аҳолига ёрдам; - гендер тенглиги, хотин-қизларнинг таълим олишлари, уларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя; - оилавий кадриятларни асраш, оилавий низо ва ажримларнинг олдини олиш; - ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлаш марказлари; - “Яшил макон” умуммиллий лойиҳаси ва Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегиясининг устувор йўналишларида ҳам маҳалла институтининг ижтимоий потенциалини ривожлантириш белгиланган: - эркин фуқаролик жамиятини ривожлантириш, инсон қадри-қиммати ва унинг қонуний манфаатларини таъминлашга қаратилган кенг кўламли ислоҳотларни янги поғонага кўтариш; - миллати, тили ва динидан қатъи назар, юртимизда яшаётган ҳар бир фуқаронинг, халқимизнинг фаровонлигини таъминлашга хизмат қиладиган “Янги Ўзбекистон – халқчил ва инсонпарвар давлат” ғоясини амалга ошириш; - маҳаллий бошқарув органларининг жойларда муаммоларни ҳал этишдаги роли ва масъулиятини янада кучайтириш; - давлат функцияларининг катта қисмини марказдан ҳудудларга ўтказиш; - жамият бошқарувининг таянч бўғини бўлган ислоҳотлар самараси бевосита акс этадиган маҳалла тизимини ҳокимликлар билан боғлаш мақсадида ҳар бир маҳаллада ҳоким ёрдамчиси лавозимини жорий этиш; - маҳаллаларда ёшлар масалалари билан мунтазам шуғулланадиган Ёшлар ишлари агентлигининг вакиллари бириктириш; - маҳаллаларнинг молиявий имкониятини кенгайтириш мақсадида маҳалланинг алоҳида жамғармасини шакллантириш. Соҳага оид тадқиқотлар маҳалла институтининг тўлақонли фаолиятини таъминлаш учун унинг қуйидаги спектрал потециалини рўёбга чиқариш зарурлигини кўрсатади: - демократик (инсон ҳуқуқлари, қонун устуворлиги, ижтимоий адолатни ўрнатиш); - ментал (миллий феъл-атвор, тафаккурни шакллантириш); - фамилятив (оилалардаги маънавий муҳитни мустаҳкамлаш); - тарбиявий (ёшларни ижтимоий ҳаётга тайёрлаш, фарзандлар тарбияси); - кумуляцион (миллий-тарихий меросни тўплаш, сақлаш); - трансляцион (миллий кадриятларни кейинги авлодларга етказиш); - ахлоқий (микросоциумда шахслараро муносабатлар этикаси, ижтимоий масъулият); - коллаборацион (ҳаётий долзарб муаммоларни ҳал қилишда жамоатчилик фикрига таяниш, ижтимоий ҳамкорлик); - маданий-рекреацион (унумли ҳордиқ, релакс, соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш); - субсидиар (маҳаллий муаммоларни ҳал этиш

салоҳияти); - ҳуқуқий (ягона ҳуқуқни қўллаш амалиётини таъминлаш); - сервис (хизмат кўрсатиш); - медиатив (низолар превенцияси, яраштирув институтини қўллаш). Хусусан, маҳалла институтининг ижтимоий потенциали алоҳида эътибор касб этади. Унинг моҳияти маҳалланинг локал ижтимоий муаммоларни ҳал этишда мустақиллик, ҳуқуқий ва молиявий субсидиарлик, аҳолига кенг турдаги ижтимоий ҳизмат кўрсатиш, ижтимоий сервисни ривожлантиришдан иборат.

Шу ўринда Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлигига жисмоний ва юридик шахслардан келиб тушаётган мурожаатларнинг мазмун жиҳатидан таҳлили фуқароларнинг ижтимоий муаммоларининг спектрал характери билан тавсифланади.

Жорий йилда 7 794 та қишлоқ ва маҳаллада 20,8 трлн сўмлик қурилиш, таъмирлаш ва ободонлаштириш ишлари амалга оширилиши белгиланган. Уларнинг 397 таси “Обод қишлоқ” ва “Обод маҳалла” дастурларига киритилган. Бунда энг аҳоли яшаш пунктлари; кўп қаватли бино ва ҳовлилар атрофи; ариқ ва зовурлар; гузар, хиёбон, зиёратгоҳ ва қабристонлар; болалар ва спорт майдончалари тартибга келтирилмоқда.6 “Обод қишлоқ”, “Обод маҳалла” дастурлари асосида 809 та умумтаълим мактаби, 369 та мактабгача таълим ташкилоти; 249 та соғлиқни сақлаш муассасалари; 7 та спорт иншоотларини қуриш ва таъмирлаш; 322 км.лик ички йўллар таъмирлаш;

2 та маданият марказларини қуриш ишлари амалга оширилди. Шу билан бирга, маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органлари фаолиятини самарали ташкил этиш ҳолати бугунги кунда ўз ечимини кутаётган бир қатор долзарб муаммолар билан тавсифланади: - ҳудудларни молиявий қўллаб-қувватлаш механизмнинг ишлаб чиқилмагани, молиявий ресурсларга, бошқа ресурс имкониятларига эгалик қилиш ва уларни тасарруф этиш ҳуқуқларининг чекланганлиги; - мавжуд маҳаллий ресурслардан самарали фойдаланиш масалаларини ҳал қилишда ваколатларнинг йўқлиги; - соҳага оид қонунчиликнинг мураккаблиги, тизимга юклатилган бюрократик нагрузканинг ортиқча ҳажми; - маҳаллаларнинг субсидиар салоҳиятидан етарли даражада фойдаланмаслик; - маҳаллаларга юклатилган вазифаларни сифатли бажариш учун берилган ваколатларнинг молиявий таъминоти етарли эмаслиги; - маҳаллаларда ва оилаларда соғлом ва барқарор ижтимоиймаънавий муҳит ҳамда тинчлик, тотувлик ва осойишталикни таъминлаш етарли йўлга қўйилмаганлиги; - соҳага ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш талаб даражасида эмаслиги; - маҳалла тизими раҳбар ва ходимларининг ўзини ўзи бошқариш тизимини замонавий талаблар асосида ташкил этиш бўйича билим, кўникма ва компетенцияларининг етишмаслиги; - фуқароларнинг тадбиркорлик фаолиятини ташкил этишга кўмаклашиш, ҳудудда тадбиркорликни ривожлантириш, аҳолини иш билан таъминлашга кўмаклашишда ташаббускорлик етишмаслиги; - оилавий низолар, никоҳдан ажрашаётган

фуқароларга ярашиш учун берилган муддатлар мобайнида улар билан манзилли ишлаш тизими амал қилмаётганлиги, бунда мутахассислар, оила психологи, медиаторларни жалб қилган ҳолда низолар превенцияси ва яраштириш чораларини кўриш амалиёти шаклланмаганлиги; - маҳаллада ва оилаларда маънавий-ахлоқий компонентни кучайтириш, ёшларни миллий қадриятларга ҳурмат, ёт ғояларга қарши иммунитетни мустаҳкамлаш борасидаги ишлар даражаси бугунги кун талабларидан ортда қолаётганлиги; - маҳаллаларнинг бош режалари ва лойиҳаларининг мавжуд эмаслиги ҳамда маҳаллий ҳокимликлар, ҳудудий архитектура идоралари ва маҳалла фуқаролар йиғинлари шаҳарсозлик норма ва қоидаларига амал қилинмаётганлиги оқибатида жойларда ўзбошимчалик билан бетартиб қуриш ишларига барҳам берилмаётганлиги; 9 - ҳудуддаги мавжуд маҳаллий аҳамиятга молик долзарб муаммоларни ҳал этишда аҳоли саъй-ҳаракатларини бирлаштириш, ижтимоий ҳамкорлик ишини самарали ташкил этиш тизимли равишда йўлга қўйилмаганлиги; - маҳаллани экологик барқарор ҳудудга айлантириш муаммолари ҳал этилмагани.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Джон Локк. Два трактата о правлении // Локк Дж. Соч.: В 3 т. Т. 3. М., 1988. С. 188. 4 С.Ютака. Маҳалла – фуқаролик жамияти асоси. // Тошкент шаҳар ҳокимиятининг расмий веб-сайти // <http://tashkent.uz/uz/article/4804.html>.
2. Абу Наср Форобий. Фозил одамлар шаҳри. Т.: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси”. 2004. 56 б.
3. Носир Хисрав Сафарнома. Т. Шарқ. 2003й
4. <https://moqqv.uz/uz/news/maalla-va-oilani-llab-uvvatlash-vazirligi-tizimida-zhismonij-va-juridik-shahslarningmurozhaatlari-ktarilaetgan-muammolar-va-ularnirganish-natizhalari-aida-malumot>
5. <https://t.me/mahallavaoilainfo/10351>
<https://t.me/mahallavaoilainfo/10352>